

Nr 22

Socialutskottets betänkande i anledning av motion om utbildningen av ambulanspersonal och om utrustningen av ambulanser.**Motionen**

I motionen 1973:433 av herr Levin (fp) hemställs att riksdagen anhåller hos Kungl. Maj:t om åtgärder för att tillgodose motionens syfte angående utrustningen av ambulanser m. m.

I motionen återges uttalande om bl. a. att mer än var femte person som avlider under transport till sjukhus skulle ha kunnat räddas, att många ambulanstransporter görs med enbart förare och utan någon som kan ägna sig åt den sjuke samt att ambulanspersonalen får alltför kort utbildning.

Motionären anför bl. a. att det borde vara självklart att all ambulanspersonal finge en grundläggande obligatorisk utbildning samt att enhetliga regler utformades för hur en ambulans skall vara beskaffad. Vidare anføres att det torde vara lämpligt att uppdra åt socialstyrelsen både att fastställa de minimikrav som bör ställas på ambulanspersonal och att ge anvisningar om hur fordonen skall vara utrustade med avseende på medicinsk apparatur o. d.

Huvudmannaskapet för ambulansväsendet och inseendet däröver

Enligt 3 § första stycket sjukvårdslagen (1962:242) åligger det landstingskommun att för dem, vilka är bosatta inom landstingskommunens område (sjukvårdsområde), ombesörja såväl öppen som sluten vård för sjukdom, skada, kroppsfel och barnsbörd, i den mån inte annan drar försorg härom. Samma skyldighet att ombesörja vård har landstingskommun enligt 3 § andra stycket för dem, vilka vistas inom sjukvårdsområdet utan att vara bosatta där, om behov av omedelbar vård föreligger. I fall som nu sagts gäller dock skyldigheten att bereda sluten vård endast så länge den vårdbehövande inte utan men kan flyttas till sjukhus, där hans landsting förfogar över vårdplatser. Vad här och i det följande sägs om landstingskommun avser även kommun som inte tillhör landstingskommun.

Enligt 3 § tredje stycket sjukvårdslagen skall landstingskommun tillse, "att inom sjukvårdsområdet finnes ändamålsenlig organisation för transport till och från sjukhus eller läkare av personer, vilkas tillstånd kräver att transporten utföres med fordon, som är inrättat för ändamålet".

Sistnämnda bestämmelse antogs av riksdagen år 1964 som ett tillägg till 3 § sjukvårdslagen efter förslag av Kungl. Maj:t i prop. 1964:159. Kungl. Maj:ts förslag grundade sig på förslag som framlagts av en efter initiativ av Svenska kommunalarbetsförbundet och Folksam bildad kommitté för utredning av sjuktransportväsendet, i vilken ingick representanter för initiativtagarna, Svenska brandbefälets riksförbund, Svenska röda korset, Svenska stadsförbundet, Centrala sjukvårdsberedningen, Svensk anestesilogisk förening, Svensk kirurgisk förening samt Landstingsförbundet.

I fråga om organisationen av ambulansväsendet och inseendet däröver anförde föredragande departementschefen bl. a. följande.

I likhet med kommittén har jag den uppfattningen att huvudmannaskapet inte i och för sig bör medföra skyldighet för landstingen och de landstingsfria städerna att genom egna organ utföra sjuktransporterna. Huvudmännen kan på annat sätt — t. ex. genom avtal med primärkommuner eller transportföretag — tillse att den erforderliga transportberedskapen finnes. Däremot inbegriper huvudmannaskapet självfallet en skyldighet att övervaka att den inom sjukvårdsområdet befintliga ambulansorganisationen inte blir bristfällig i ett eller annat hänseende. Det fordras här en fortlöpande kontroll av transportapparatens effektivitet, fordonens utrustning och personalens utbildning.

Kommittén har föreslagit att medicinalstyrelsen skall vara centralt ansvarig myndighet för det vägbundna sjuktransportväsendet i landet, och jag finner ingen anledning till erinran häremot. I likhet med åtskilliga remissorgan anser jag emellertid, att medicinalstyrelsens in-seende över ambulansväsendet bör utövas på samma sätt som inseendet över sjukvårdshuvudmännens verksamhet i övrigt. Några särskilda föreskrifter om redovisningsskyldighet för huvudmännens del finner jag inte erforderliga.

Någon erinran häremot framfördes inte vid riksdagsbehandlingen (2LU 1964:66).

Föredragande departementschefen anförde vidare bl. a., att som allmänt mål för sjuktransportväsendets ordnande borde gälla, att organisationen skulle äga hög insatsberedskap och en tillfredsställande transportkapacitet samt att personalen skulle vara väl utbildad för sin uppgift och fordonen lämpligt utformade och utrustade.

I anledning av propositionen väcktes en motion vari yrkades att medicinalstyrelsen skulle erhålla uppdrag att utarbeta standardnormer för sjukambulansers utrustning och personalens utbildning. Andra lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända betänkande 1964:66 härom följande.

Det förhållande att sjukvårdshuvudmännens skyldigheter i fråga om ambulansväsendet intages i sjukvårdslagen innebär, att medicinalstyrelsen får inseendet även över denna gren av sjukvården. För att ambulansväsendet skall kunna fungera tillfredsställande fordras uppenbarligen att ambulanspersonalen är väl utbildad för sin uppgift och att fordonen är lämpligt utformade och utrustade. Detta har också av föredragande departementschefen uppställts som ett allmänt mål för sjuktransportväsendet och är även innebörden i det föreslagna stadgan-

det. Utskottet anser därför inte att något riksdagens initiativ erfordras i det av motionärerna påtalade hänseendet.

Ambulanstjänsten i fråga om biltransporter är inte uppbyggd på något enhetligt sätt. Den ombesörjes antingen genom en organisation direkt underställd sjukvårdshuvudmannen, av brandförsvaret, av taxi eller av enskilda företag. Sjukvårdshuvudmannen har emellertid, som framgått av det föregående, en skyldighet att övervaka att den inom sjukvårdsområdet befintliga ambulansorganisationen inte blir bristfällig i ett eller annat hänseende.

Socialstyrelsen har enligt föreskrift i 3 § styrelsens instruktion (1967:606) tillsyn över sjuktransportväsendet.

Utrustning m. m. av ambulanser

Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) – vars huvudmän är staten och en stiftelse, i vilken Landstingsförbundet samt Göteborgs och Malmö kommuner ingår som medlemmar – har till uppgift bl. a. att främja, samordna och medverka i huvudmännens planerings- och rationaliseringsverksamhet inom bl. a. hälso- och sjukvården samt att fastställa svensk sjukhusstandard.

I en särskild specifikation (211 01) har Spri angett krav beträffande utformning, inredning och utrustning av ambulanser för högst två liggande sjuka eller skadade personer och i en annan specifikation (211 02) krav i motsvarande avseenden beträffande bilar avsedda för transport av sjuk eller skadad person liggande på sjukbår (sjukbilar). Båda specifikationerna gäller från oktober 1970.

Statens trafiksäkerhetsverk har även vissa uppgifter i fråga om utrustning m. m. av ambulanser. Inom ramen för ett arbete inom kommunikationsdepartementet med en genomgripande översyn och omarbetning av vägtrafiklagstiftningen utfärdades år 1972 för ikraftträdande den 1 maj 1973 bl. a. en fordonskungörelse (1972:595) med bestämmelser om fordons utrustning och beskaffenhet och om kontroll av fordon genom olika former av besiktning, en bilregisterkungörelse (1972:599) med bestämmelser om registrering av fordon och kontroll av fordon genom ett för landet gemensamt bilregister samt en vägtrafikkungörelse (1972:603) med regler för trafiken på väg. Den för utryckningsfordon, vartill ambulanser räknas, utmärkande rättigheten i vägtrafiken är att förare av utryckningsfordon enligt 12 § vägtrafikkungörelsen får i trängande fall påkalla fri väg för fordonet. För sådant ändamål skall särskilda ljud- och ljussignaler avges med föreskrivna larmanordningar. Karaktär av utryckningsfordon får ett motorfordon om det vid registreringen upptagits som utryckningsfordon. För detta krävs enligt 15 § första stycket bilregisterkungörelsen bl. a. att ägaren begär det och att fordonet vid registreringsbesiktning godkänts som utryckningsfordon. Enligt 15 § andra stycket får som utryckningsfordon bl. a. registreras motorfordon som är inrättat för transport av

sjuka eller skadade och är avsett att användas uteslutande för sådant ändamål av den som har att svara för sjuktransporter". Till komplettering av de bestämmelser om fordons beskaffenhet och utrustning m. m., som finns i fordonskungörelsen, äger statens trafiksäkerhetsverk meddela ytterligare föreskrifter om tillämpningen av kungörelsen. Trafiksäkerhetsverket får därvid föreskriva att viss utrustning skall vara av typ som godkänts av verket eller annan myndighet (102 §). Trafiksäkerhetsverket har därigenom givits möjlighet att meddela närmare föreskrifter om fordonens utrustning som tillgodoser behov från trafiksäkerhetssynpunkt.

Spri och trafiksäkerhetsverket samarbetar för närvarande i ett utredningsarbete om kravspecifikation beträffande ambulanser i anknäring till en standardiseringskommitté för ambulanser hos Spri, i vilken trafiksäkerhetsverket är representerat. Resultatet av detta utredningsarbete, som beräknas föreligga under innevarande år, avses ligga till grund för dels en ny specifikation av Spri beträffande ambulanser, dels föreskrifter av trafiksäkerhetsverket om ambulanser.

Utbildning av ambulanspersonal

För närvarande finns inte någon obligatorisk utbildning i sjukvård för ambulanspersonal. Inte heller finns några obligatoriska utbildningskrav med avseende på körskickligheten. Skolöverstyrelsen har år 1965 fastställt en läroplan för grundkurs i sjukvård för ambulanspersonal vilken tillämpas vid specialkurs i gymnasieskolan. Utbildningsmålet är enligt läroplanen att ge grundläggande kunskaper och färdigheter i sjukvård för ambulanspersonal och därvid göra ambulanspersonalen så väl förtrogen med de första åtgärderna vid svårare olycksfall och sjukdomsfall, att adekvat vård av skadade och sjuka kan påbörjas redan på platsen för omhändertagandet. Kurstidens längd är sju veckor, varav tre veckors teoretisk undervisning och fyra veckors yrkesarbete. Viss kompletterande utbildning i hälso- och sjukvård för i tjänst varande, tidigare utbildad ambulanspersonal omfattande sammanlagt tre veckor har också meddelats inom vissa sjukvårdsområden i enlighet med en inom skolöverstyrelsen fastställd läroplan.

En av *socialstyrelsen* år 1970 efter samråd med statens trafiksäkerhetsverk tillsatt arbetsgrupp med uppgift att se över utbildningen i sjukvård för ambulanspersonal avgav i augusti 1971 till socialstyrelsen en rapport Utbildning av ambulanspersonal. Arbetsgruppen föreslog i rapporten bl. a. att utbildningsfrågorna skulle göras till föremål för fortsatt utredning, att till grund för denna skulle läggas arbetskravsanalyser samt att prövning av olika organisations- och utbildningsmodeller skulle ske. Det föreslogs vidare att i avvaktan på en närmare utredning för en slutlig bedömning av utbildningsfrågan borde genomgång av kurs i sjukvård för ambulanspersonal enligt skolöverstyrelsens läroplan göras obligatorisk för den personal, som skall tjänstgöra i ambulanser, samt att

möjligheterna skulle utvidgas för fortbildning i sjukvård för ambulanspersonal, som gått igenom denna grundkurs. Rapporten har remissbehandlats. Förslaget att ytterligare undersökningar skulle genomföras tillstyrktes vid remissbehandlingen av samtliga remissinstanser. I fråga om en lösning av utbildningsfrågan på kort sikt tillstyrkte remissinstanserna med undantag av Landstingsförbundet förslaget om att utbildningen i sjukvård skulle bli obligatorisk. Landstingsförbundet framhöll att det för förbundet tedde sig naturligt att dåvarande grundutbildning gavs sådan omfattning att största möjliga antal anställda inom ambulanstjänst erbjöds den tillgängliga utbildningen. Landstingsförbundet sade sig vara berett medverka härtill.

Socialstyrelsen har i skrivelse i år till Spri föreslagit att Spri tillsätter en arbetsgrupp med uppgift att utreda ambulansväsendets och den akuta sjukvårdsberedskapens inordnande i en strukturerad hälso- och sjukvårdsorganisation. Socialstyrelsen har framhållit att i arbetsgruppen bör ingå representanter förutom från Spri även från socialstyrelsen, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och trafiksäkerhetsverket och att utredningsarbetet bör ske bl. a. i samråd med pågående översyn inom socialstyrelsen av de medicinska verksamhetsområdenas strukturering på olika vårdnivåer.

År 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt *statens trafiksäkerhetsverk* att dels utreda behovet från trafiksäkerhetssynpunkt av särskilda föreskrifter om utryckningsfordonens beskaffenhet och utrustning och av skärpta bestämmelser om löpande kontroll av sådana fordon, dels i samråd med berörda huvudmän utreda och bestämma de krav som ett trafiksäkert framförande av utryckningsfordon ställer i fråga om grund- och vidareutbildning av fordonsförarna och i anslutning därtill verka för att angivna krav beaktas i de utbildningsplaner eller motsvarande som upprättas för personalen inom ifrågavarande verksamhet ävensom vid behov biträda vid utformningen av planerna i angivna hänseenden.

I skrivelse till Kungl. Maj:t i oktober 1972 avgav trafiksäkerhetsverket redovisning för uppdraget. I fråga om utbildning av förare av utryckningsfordon hade utarbetats ett förslag, som trafiksäkerhetsverket remissbehandlat. Trafiksäkerhetsverket föreslog en grundläggande körutbildning för personer som avsåg vinna anställning som ambulansförare eller förare av läkarbil. För att vinna tillträde till grundutbildningen skulle krävas att vederbörande dels innehade behörighet att framföra fordon även i yrkesmässig personbefordran, dels genomgått en sju-veckors grundkurs i sjukvård för ambulanspersonal. Den grundläggande körutbildningen föreslogs indelad i två skeden och avslutad med ett praktiskt körprov. För den redan anställda ambulanspersonalen föreslogs övergångsvis en särskild vidareutbildning — omfattande 65 lektionstimmar -- att genomföras inom loppet av två år. Landstingsförbundet ställde sig i sitt remissyttrande kritiskt till trafiksäkerhetsverkets förslag. Beträffande förslaget om att vederbörande skall för tillträde till utbildningen ha genomgått grundkurs i sjukvård anförde Landstingsförbundet,

att sjukvårdsutbildning väl borde uppställas som krav för behörighet att inneha tjänst såsom ambulansman men inte utgöra förutsättning för genomgång av förarutbildning.

I skrivelsen till Kungl. Maj:t anförde trafiksäkerhetsverket att det avsåg att i enlighet med uppdraget verka för att de i förslaget fastställda utbildningsrutinerna tillämpades vid utbildning av förare av utryckningsfordon. Utskottet har inhämtat att trafiksäkerhetsverket därefter haft viss kontakt med Landstingsförbundet i utbildningsfrågan.

Tidigare riksdagsbehandling

År 1972 framställdes till socialministern en interpellation angående *utbildningen av ambulanspersonal* (prot. 3 s. 17). Interpellationen besvarades av socialministern den 8 mars 1972 (prot. 36 s. 106–110). Socialministern omnämnde socialstyrelsens utredning om utbildning av ambulanspersonal och statens trafiksäkerhetsverks utredning om utbildning av förare av utryckningsfordon, vilka utredningar kortfattat redovisats i det föregående, samt framhöll att utbildningsfrågorna sålunda var föremål för behandling hos berörda myndigheter.

År 1973 framställdes till socialministern en enkel fråga angående *ambulansers inredning och utrustning* (prot. 38 s. 37), vilken besvarades av socialministern den 15 mars 1973 (prot. 44 s. 10–12). Socialministern hänvisade till hos Spri pågående, i det föregående nämnda översyn av Spris specifikation för ambulanser.

Utskottet

I motionen 1973:433 begärs att minimikrav beträffande utbildning fastställs för ambulanspersonal och att anvisningar ges om hur ambulanser skall vara utrustade med avseende på medicinsk apparatur o. d. I motionen återges uttalanden om att många ambulanstransporter görs med enbart förare och utan någon som kan ägna sig åt den sjuke samt om att ambulanspersonalen får alltför kort utbildning, vilket innebär att ambulanspersonalen saknar möjlighet att bistå patienterna i erforderlig utsträckning.

Huvudmannaskapet för det vägbunda ambulansväsendet åvilar sjukvårdshuvudmännen. De har dock inte någon skyldighet att genom egna organ utföra sjuktransporterna utan kan genom t. ex. avtal med brandförsvaret, taxi eller andra företag tillse att erforderlig transportberedskap finns.

För ambulanspersonalens sjukvårdsutbildning finns en av skolöverstyrelsen fastställd läroplan för en sju veckors grundkurs i sjukvård för ambulanspersonal. Läroplanen är avsedd att tillämpas vid specialkurs i gymnasieskolan. Utbildningsmålet är enligt läroplanen att ge grundläggande kunskaper och färdigheter i sjukvård för ambulanspersonal och därvid göra denna personal så väl förtrogen med de första åtgärderna vid svårare olycksfall och sjukdomsfall att adekvat vård av skadade och sjuka kan

påbörjas redan på platsen för omhändertagandet. Genomgång av denna kurs är dock inte obligatorisk för ambulanspersonal. Några särskilda krav med avseende på körskickligheten finns inte.

I fråga om utformningen av ambulanser och den medicinska utrustningen i dessa har sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) utfärdat en kravspecifikation gällande från oktober 1970. Ambulanserna torde i regel uppfylla dessa krav, vilket konstaterats vid socialstyrelsens inspektioner av ambulansmaterielen.

Inom socialstyrelsen gjordes åren 1970–1971 i samråd med statens trafiksäkerhetsverk en översyn av utbildningen i sjukvård för ambulanspersonal. Översynen resulterade i bl. a. förslag om att utbildningsfrågorna skulle göras till föremål för fortsatt utredning samt att – som en lösning av utbildningsfrågan på kort sikt – genomgång av den ovannämnda grundkursen i sjukvård för ambulanspersonal skulle bli obligatorisk. I remissyttrande till socialstyrelsen har Landstingsförbundet tillstyrkt förslaget om fortsatt utredning men inte att grundkursen i sjukvård för ambulanspersonal görs obligatorisk. Landstingsförbundet framhåller att den befintliga grundutbildningen bör ges sådan omfattning att största möjliga antal anställda inom ambulanstjänst erbjuds densamma samt att förbundet är berett medverka här till. Remissbehandlingen av det inom socialstyrelsen utarbetade förslaget har slutförts, men socialstyrelsen har ännu inte tagit slutlig ställning till detta.

På uppdrag av Kungl. Maj:t har statens trafiksäkerhetsverk utrett bl. a. frågan om utbildning av förare av utryckningsfordon. Trafiksäkerhetsverket har föreslagit en grundläggande körutbildning för blivande ambulansförare. För inträde till grundutbildningen skall krävas att vederbörande dels har behörighet att framföra fordon även i yrkesmässig personbefordran, dels har genomgått den ovan nämnda grundkursen i sjukvård för ambulanspersonal. I remissyttrande till trafiksäkerhetsverket har Landstingsförbundet anfört att sjukvårdsutbildning väl borde uppställas som krav för behörighet att inneha tjänst som ambulansman men inte utgöra förutsättning för genomgång av förarutbildning. Trafiksäkerhetsverket avgav hösten 1972 redovisning för utredningsarbetet till Kungl. Maj:t och anförde därvid bl. a. att det avsåg att verka för att den föreslagna utbildningen skulle tillämpas vid utbildning av förare av utryckningsfordon. Trafiksäkerhetsverket har därefter haft kontakt med Landstingsförbundet beträffande frågan om utbildning för ambulanspersonal.

Spri och trafiksäkerhetsverket samarbetar för närvarande i ett utredningsarbete om kravspecifikation beträffande ambulanser. Resultatet av detta utredningsarbete beräknas föreligga före årets utgång och skall ligga till grund för dels en ny kravspecifikation av Spri, dels föreskrifter av trafiksäkerhetsverket som avser frågor om trafiksäkerheten.

I fråga om ambulansväsendets uppgifter inom sjukvårdsorganisationen har socialstyrelsen begärt att Spri skall starta ett utredningsarbete om ambulansväsendets och den akuta sjukvårdsberedskapens inordnande i en strukturerad hälso- och sjukvårdsorganisation.

Till följd av den medicinska utvecklingen och med hänsyn till de förändringar, som sker inom sjukvårdsorganisationen med bl. a. en koncentration av akutsjukvården till större och mer specialiserade sjukhus och en upprustning av den öppna sjukvårdens resurser, ställs allt större krav på ambulansverksamheten och på ambulanspersonalen. Det är därför enligt utskottets mening angeläget att personalen har god utbildning och att ambulanserna är lämpligt utformade och utrustade. Även om sjukvårdshuvudmännen närmast har ansvaret härför är det viktigt att de centrala statliga organen främjar huvudmännens arbete på området genom att bl. a. utarbeta riktlinjer för utbildningen av personalen och medverka till att normer på utrustningssidan hålls aktuella. Av den föregående redogörelsen framgår att socialstyrelsen och trafik-säkerhetsverket medverkar i angivna hänseenden. Det framgår vidare att utredningsförslag framlagts och att fortsatt utredningsarbete m. m. är att vänta om de frågor som tas upp i motionen. Mot denna bakgrund anser utskottet det inte erforderligt att riksdagen vidtar någon åtgärd i anledning av motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1973:433.

Stockholm den 16 oktober 1973

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Gustavsson i Alvesta (c), Svensson i Kungälv (s), Hamrin (fp), Dahlberg (s)*, Larsson i Öskevik (c), fru Sigurdson (s)*, herrar Johnsson i Blentarp (s), Andreasson (c), Nordberg (s), Åkerlind (m), Romanus (fp), Nilsson i Växjö (s), Nisser (m) och Hagberg (vpk).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.